

Samen aan de basis

Fenna Vergeer
Muriël Bosman
Harun Güven

Uitkomsten van de enquête
over zwarte en witte scholen

Samen aan de basis

*Uitkomsten van de enquête
over zwarte en witte scholen*

Fenna Vergeer
Tweede-Kamerlid SP

Muriël Bosman
Medewerker Tweede-Kamerfractie SP

Harun Güven
Stagiair Tweede-Kamerfractie SP

Tweede-Kamerfractie SP
Januari 2005

Samen aan de basis

Tweede-Kamerfractie SP
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

T (070) 318 30 44

F (070) 318 38 03

E sp@sp.nl

I www.sp.nl

Samen aan de basis

Inhoud

1. Voorwoord	9
2. Resultaten	13
2.1 Opzet en respons	13
2.2 Zwarte en witte basisscholen	15
2.3 Middelen om segregatie te bestrijden	18
2.4 Eigen school en omgeving	23
3. Conclusies	27

Samen aan de basis

1. Voorwoord

Het basisonderwijs speelt een belangrijke rol in het tegengaan van segregatie tussen allochtone en autochtone Nederlanders. Om inzicht te krijgen in de meningen die op basisscholen heersen over het bestaan van witte en zwarte scholen en de middelen die ingezet kunnen worden om scholen te mengen, heeft de SP in het najaar van 2004 een onderzoek gehouden op alle basisscholen in gemeenten met meer dan twintig basisscholen.

In de Nederlandse politiek heeft een grote omslag plaatsgevonden in het denken over integratie. Tot voor kort hadden de meeste politieke partijen geen moeite met het bestaan van zwarte scholen; deze zouden immers net zo goed presteren als witte scholen. Problemen op zwarte scholen aankaarten werd door velen gezien als stigmatiserend. Bijna 70 procent van de Nederlanders vindt het belangrijk dat allochtone en autochtone kinderen gemengd naar school gaan.¹ In sommige gemeentes zijn pogingen gedaan hierop beleid te voeren.

De SP heeft sinds de jaren tachtig betoogd dat gemengde wijken en gemengde scholen van belang zijn voor de integratie en voor het scheppen van gelijke kansen voor kinderen en dat daarom een gericht beleid nodig is. De SP vindt dat het buiten kijf staat dat segregatie in het onderwijs moet worden tegengegaan. Het is voor de ontwikkeling van kinderen beter, als ze op een school zitten waar kinderen van

¹ Onderwijsmeter 2004, OCW

Samen aan de basis

verschillende sociale lagen, verschillende afkomst en verschillende milieus samenkomen. Bovendien is het tegengaan van segregatie in het onderwijs belangrijk voor de integratie van allochtonen in de samenleving.

Helaas is er tot nu toe weinig terechtgekomen van het bestrijden van de segregatie in het onderwijs, waardoor deze op scholen gestaag heeft kunnen groeien.

Wij zijn ons ervan bewust dat de problematiek rond witte en zwarte scholen niet eenvoudig is op te lossen. De commissie Blok, die het integratiebeleid van de afgelopen dertig jaar heeft onderzocht komt tot de conclusie, dat de oorzaken van onderwijssegregatie met name woonsegregatie, de keuzepatronen van ouders en het bedoelde of onbedoelde gedrag van de scholen zelf zijn. Het fenomeen zwarte en witte scholen blijkt binnen scholen van verschillende denominaties voor te komen. Scholen met een bijzondere pedagogische inslag blijken voornamelijk uit autochtone leerlingen te bestaan².

Voor de laatste jaren is er een groeiend aantal zwarte scholen ontstaan. Ter illustratie: in 1997 waren er nog 450 zwarte scholen, inmiddels zijn het er meer dan zeshonderd. Daarbij geldt dat zwarte scholen niet uitsluitend het gevolg zijn van zwarte wijken. Er zijn evengoed gemengde wijken waarin uitgesproken zwarte en witte scholen staan. Daarbij speelt ons specifieke onderwijsstelsel en het gebrek aan politieke sturing een rol. Oorzaken van segregatie kunnen liggen in het aannamebeleid van de scholen, de hoogte van de ouderbijdrage en de 'witte vlucht', het vertrek van autochtone kinderen van scholen met een allochtone populatie naar scholen waar die populatie ontbreekt of zeer gering in omvang is. Ook sommige allochtone kinderen vluchten inmiddels mee.

Het is een misverstand dat allochtonen geen bezwaar hebben tegen zwarte scholen. Dat blijkt uit onderzoeken en praktijkvoorbeelden. Illustratief is een actie in Deventer in 2003, waar Turkse ouders actie voerden voor beter onderwijs voor hun kinderen. Zij vonden

² Bruggen Bouwen, onderzoekscommissie Integratiebeleid

het ongewenst dat op de school van hun kinderen alleen Turkse kinderen zaten. Ook in Leiden gaven Marokkaanse moeders van een zwarte school in 2004 te kennen de wens te hebben dat hun kinderen naar een gemengde school zouden gaan. In andere steden hebben allochtone ouders dezelfde wens, zo blijkt uit een onderzoek van de SP onder bijna vijfhonderd Turkse en Marokkaanse Nederlanders³. Ruim 40 procent blijkt te willen verhuizen naar een meer gemengde wijk, niet omdat ze ontevreden zijn met de plek waar ze wonen, maar om daarmee de kans op een gemengde school voor hun kinderen te vergroten. Het belang van de kinderen, in het bijzonder het leren van de Nederlandse taal en de kans op integratie, is doorslaggevend. De overgrote meerderheid van de ondervraagden stelt dat de overheid zich meer zou moeten inspannen om gemengde scholen te bevorderen.

De vragen die voorgelegd zijn aan de basisscholen geven inzicht hoe scholen menen dat de segregatie moet worden aangepakt en de rol die de overheid daarin zou moeten spelen.

Er zijn plaatselijke verschillen en daarom is de mogelijke aanpak niet overal hetzelfde. Er is nog weinig ervaring met methoden om scholen te mengen. De SP heeft gevraagd naar de wenselijkheid van een aantal manieren om daarmee een beter inzicht te krijgen in welke wetgeving nodig is om aan de lokale verschillen recht te doen. Van de 2152 aangeschreven scholen hebben ruim vijfhonderd basisscholen meegewerkt aan het onderzoek, bijna een kwart van de aangeschreven basisscholen. Dat is een goede respons.

De resultaten van het onderzoek worden in de volgende paragrafen gepresenteerd. Daar waar het relevant is, worden zowel de resultaten in het algemeen gepresenteerd, als de resultaten van de diverse denominaties. De resultaten van zowel de orthodoxe scholen als Reformatorische, islamitische en gereformeerde scholen zijn in sommige resultaten niet meegenomen, aangezien deze scholen niet meedoen aan mengplannen, en hun opvattingen over mengen van scholen daarom niet relevant zijn.

³ Nota: 'Hoe gaat het', SP

Samen aan de basis

Wel zijn de resultaten van deze scholen zichtbaar in het overzicht per denominatie.

Uit de resultaten zal onder meer blijken dat – net als bij de ouders – ook de basisscholen van mening zijn dat kinderen samen naar school moeten en dat het bestrijden van segregatie zeer gewenst is.

Het staat vast dat de groei van het aantal zwarte en witte scholen onverminderd doorgaat als de overheid geen maatregelen neemt. Daar is vrijwel niemand gelukkig mee. Zonder politieke bemoeienis kan de segregatie in het onderwijs niet worden tegengegaan.

De SP houdt begin 2005 een symposium om over lokale maatregelen en gewenste wetgeving te discussiëren.

2. Resultaten

2.1 Opzet en respons

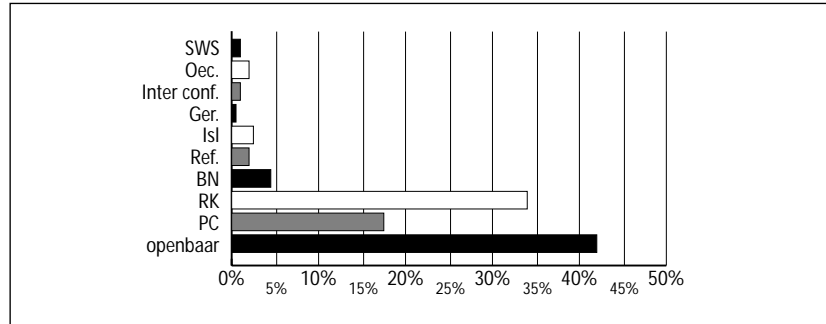
De enquête bestond uit twintig vragen en stellingen, gegroepeerd in clusters van drie aandachtsgebieden. Het betrof deels open en gesloten vragen, deels stellingen. Aan het einde van de enquête was er nog gelegenheid voor het maken van op- of aanmerkingen, waar veel respondenten gebruik van hebben gemaakt.

Alle basisscholen uit gemeenten die meer dan twintig basisscholen hebben, hebben een brief ontvangen van de SP met het verzoek mee te werken aan het onderzoek. In totaal hebben 2152 scholen deze brief ontvangen.

Voor de afname van de enquête werd gebruik gemaakt van internet. De enquête kon zelfstandig door respondenten worden ingevuld op een site, waarvan in de brief het adres vermeld stond. De totale periode waarbinnen dit mogelijk was besloeg tien weken.

In totaal hebben 502 scholen gereageerd van allerlei denominaties.

Samen aan de basis

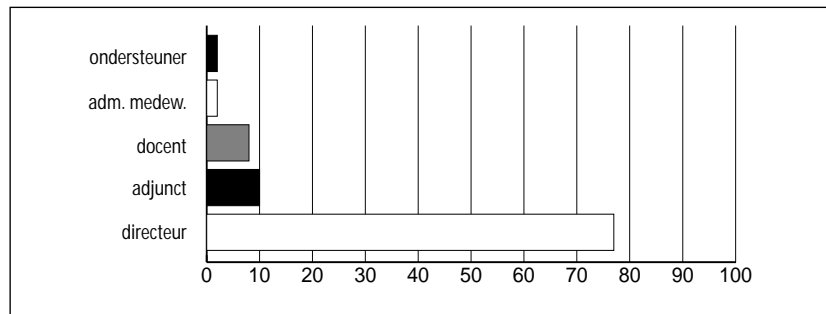

Tabel: denominaties scholen

Ruim 40 procent van de ondervraagde scholen verzorgt openbaar onderwijs. Het Rooms Katholieke onderwijs leverde 35 procent van de respondenten op en het Protestant Christelijk onderwijs was vertegenwoordigd met bijna 15 procent.

Ook scholen met een Bijzonder Neutrale, Reformatorische, Islamitische, Gereformeerde, Interconfessionele en Oecumenische grondslag en Samenwerkingsscholen hebben meegewerkt aan de enquête.

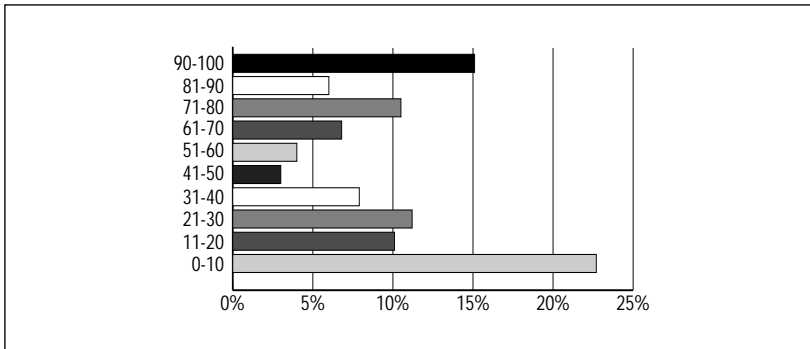
Zoals uit onderstaande tabel te zien is, is bijna 80 procent van de enquêteformulieren ingevuld door de directeur van de basisschool. Adjunct-directeuren en docenten maken ongeveer 10 procent van de respondenten uit en de rest van de invullers van de enquête heeft een ondersteunende of administratieve functie.

Tabel: functie geënquêteerden

Om een goed beeld te krijgen van de ondervraagde scholen, is ook gevraagd wat de samenstelling van de school is wat betreft allochtone en autochtone leerlingen.

Opvallend is, dat bijna 25 procent vrijwel witte scholen het belangrijk vond om aan de enquête mee te doen. Als we de kritische grens, waarbij de ‘witte vlucht’ een aanvang neemt zetten op 40 procent, dan heeft zelfs bijna de helft van de respondenten een witte school. Een kleine 45 procent heeft meer dan 70 procent allochtone leerlingen en kan een zwarte school genoemd worden.

Tabel: samenstelling van de school

2.2 Zwarte en witte basisscholen

Het doel van de enquête was te achterhalen hoe scholen denken over het bestaan en bestrijden van segregatie in het basisonderwijs, welke middelen ingezet kunnen worden om segregatie tegen te gaan en wat de rol van de overheid zou moeten zijn.

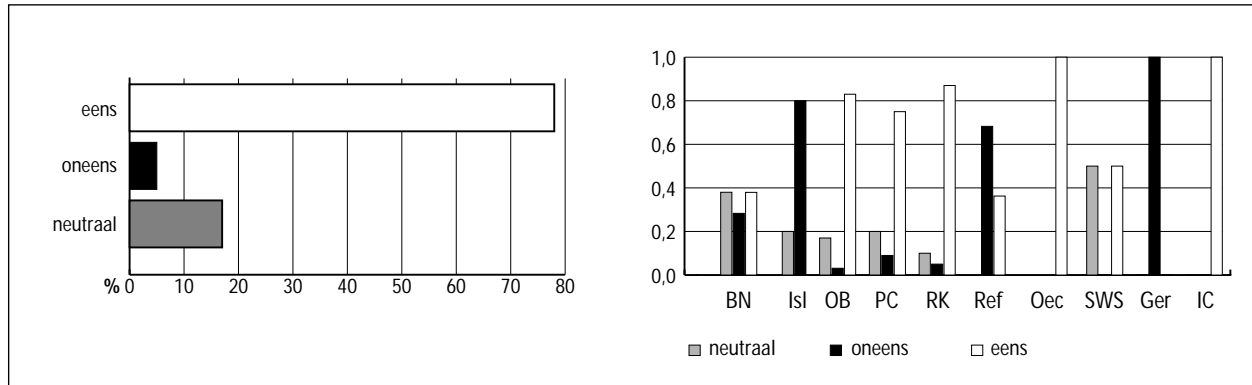
Als eerste is aan de scholen gevraagd hoe men denkt over de stelling dat in het belang van integratie allochtone en autochtone kinderen samen naar school moeten gaan.

Uit onderstaande tabel is af te leiden dat bijna 80 procent van de scholen aangeeft het eens te zijn met de stelling. Er is opmerkelijk

Stelling: Om integratie te bevorderen moeten allochtone en autochtone kinderen samen naar school.

Samen aan de basis

weinig verschil tussen openbare, PC en RK scholen. Slechts 4 procent is het hiermee oneens. Dat zijn de Gereformeerde en Islamitische scholen. 7 procent is neutraal.

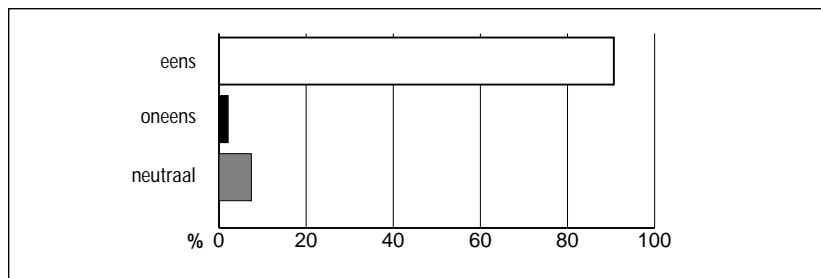
Stelling: kinderen moeten samen naar school

Openbare, Protestant-Christelijke, Room Katholieke scholen scoren conform de gemiddelde score met overwegend eens maar ook oneens en neutraal.

Bij de Bijzonder Neutrale scholen liggen de meningen gelijkmatig verdeeld en de Samenwerkingsscholen zijn het of eens of neutraal.

Stelling: In een gemengde wijk horen ook de basisscholen gemengd te zijn.

Op deze stelling geeft ruim 90 procent aan het hier mee eens te zijn. Slechts 2 procent is het hier niet mee eens. De rest is neutraal.

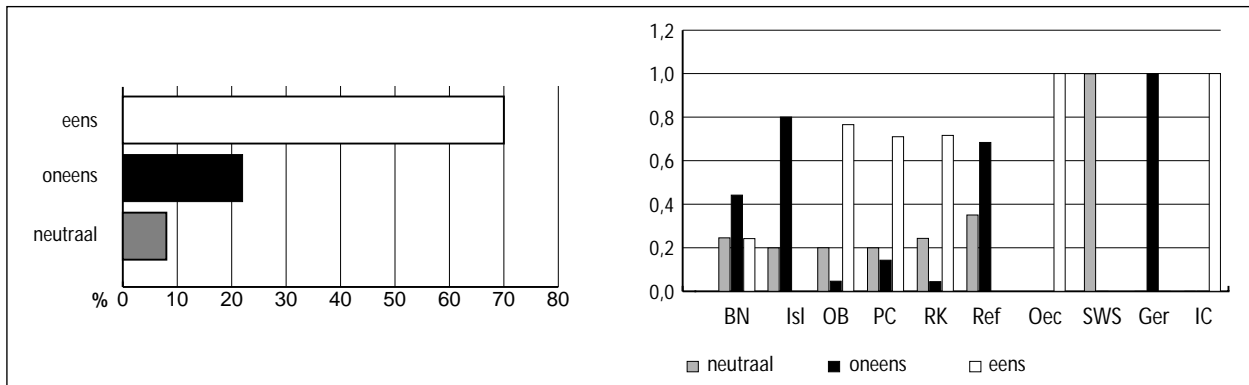

Stelling: gemengde school in gemengde wijk

Opmerkelijk is dat openbare scholen, Protestant Christelijke, Rooms Katholieke, Oecumenische, Interconfessionele en Samenwerkingscholen het allemaal voor 90 procent eens zijn met de stelling. De Reformatorische scholen zijn het geheel niet eens met de stelling dat in een gemengde wijk de school ook gemengd hoort te zijn en de Bijzonder Neutrale en Islamitische scholen zijn wat meer verdeeld wat de mening over deze stelling betreft.

De laatste stelling in de eerste cluster over witte en zwarte scholen betrof de noodzaak van ingrijpen. Ruim 70 procent van de ondervraagde scholen is van mening dat de schoolsegregatie in het basisonderwijs (witte en zwarte scholen) bestreden moet worden. 8 procent vindt dat niet en 21 procent van de ondervraagde scholen staat neutraal tegenover deze kwestie.

Stelling: De schoolsegregatie in het basisonderwijs moet bestreden worden.

Stelling: schoolsegregatie moet bestreden worden

Oecumenische scholen en Interconfessionele scholen zijn het 100 procent eens met de stelling dat segregatie bestreden moet worden. De gereformeerde scholen zijn het hier niet mee eens en de samenwerkingscholen zijn het niet eens maar ook niet oneens met de stelling.

Opvallend is dat de PC en RK scholen het voor een kleine 70 procent eens zijn met de noodzaak van ingrijpen. Slechts 10 procent van hen is er tegen.

2.3 Middelen om segregatie te bestrijden

Er zijn verschillende middelen om segregatie te bestrijden en de integratie te bevorderen. In de enquête werden diverse mogelijkheden voorgelegd aan de scholen, met ook de optie andere dan genoemde middelen in te brengen. Het doel was om te onderzoeken wat scholen zouden willen inzetten als middel om gemengd onderwijs te bereiken.

De volgende middelen zijn beoordeeld door de scholen:

1. bindende afspraken maken tussen scholen en gemeente over spreiding
2. invoeren van acceptatieplicht voor bijzonder onderwijs
3. inschrijving vindt maximaal een jaar van tevoren plaats
4. leerlingenstop invoeren voor witte scholen
5. een centraal inschrijfpunt instellen
6. extra voorzieningen op zwarte scholen om concurrentie aan te gaan
7. zwarte en witte scholen in een wijk laten opgaan in een samenwerkingschool
8. Artikel 23 moet gemoderniseerd worden
9. VVE uitvoeren op witte scholen

Opvallend is dat het bijzonder onderwijs veel vaker de kant van het openbaar onderwijs kiest dan van het orthodoxe onderwijs. Ook maatregelen die direct betrekking hebben op de identiteit van deze scholen worden niet geschuwd of zelfs ondersteund.

De meningen van openbare scholen en orthodoxe scholen liggen ver uit elkaar. De openbare scholen zijn over de meeste middelen positief, terwijl de orthodoxe scholen op een enkele uitzondering na, geen enkel middel zouden willen inzetten om segregatie te bestrijden. Op zich is dat niet verwonderlijk als geen enkele orthodoxe school het van belang vindt de segregatie te bestrijden en dat slechts 10 procent van de orthodoxe scholen aangeeft dat het belangrijk is kinderen samen naar school te laten gaan.

Samenvattend de percentages van de scholen die positief zijn over de middelen die ingezet kunnen worden:

Mogelijke middelen	Openbaar Onderwijs	Bijzonder Onderwijs	Orthodox Onderwijs
Bindende afspraken	65%	45%	0%
Invoeren van acceptatieplicht voor bijzonder onderwijs	90%	56%	20%
Inschrijving vindt maximaal een jaar van tevoren plaats	57%	42%	10%
Leerlingenstop voor witte scholen / dubbele wachtlijsten	59%	50%	10%
Oprichten centraal inschrijfpunt	13%	7%	0%
Extra voorzieningen voor zwarte scholen	63%	55%	10%
Zwarte en witte scholen in een wijk op laten gaan in een samenwerkingschool	45%	34%	0%
Artikel 23 moet gemoderniseerd worden	80%	35%	0%
Voor- en Vroegschoolse Educatie uitvoeren op witte scholen	10%	9%	0%
In gemengde wijken ontstaan vanzelf gemengde scholen	53%	51%	40%

We hebben de scholen de vraag voorgelegd of er een acceptatieplicht voor alle scholen ingevoerd zou moeten worden om de segregatie in het onderwijs te bestrijden.

Een ruime meerderheid van de openbare en bijzondere scholen is voor het invoeren van een acceptatieplicht voor het bijzonder onderwijs. Dat is opmerkelijk, want het bijzonder onderwijs geeft daarmee aan dat er ook voor hen binnen artikel 23, de vrijheid van onderwijs, grenzen zijn. Het samen naar school laten gaan van leerlingen is zo belangrijk, dat ze daarvoor bereid zijn een verworven recht op te geven. Openbare scholen hebben al een acceptatieplicht. Voor scholen

Samen aan de basis

met een godsdienstige grondslag is die er niet. Dat maakt dat deze scholen leerlingen kunnen weigeren met als gevolg dat deze scholen of heel wit of heel zwart blijven. Dat kan een onbedoeld effect zijn, maar het kan ook een bewuste keuze zijn.

Een ander middel dat de scholen voorgelegd is, is het moderniseren van Artikel 23.

Artikel 23 van de grondwet maakt dat er sprake is van vrijheid van onderwijs. Hierdoor kunnen er scholen op basis van bijzondere grondslag bestaan. Die grondslag selecteert indirect ook op andere kenmerken. Orthodoxe scholen zoals reformatorische, joodse en islamitische scholen, zijn feitelijk zwarte of witte scholen en leiden dan ook tot segregatie.

Afschaffing van artikel 23 is op dit moment geen optie. Maar het moderniseren van artikel 23 is wel een mogelijkheid. Hoewel een meerderheid van de PC en RK scholen voor acceptatieplicht is, vindt slechts een kwart dat artikel 23 gemoderniseerd hoeft te worden. Dat is een brug te ver.

Het werken met dubbele wachtlijsten en een leerlingenstop invoeren van leerlingen buiten het voedingsgebied is ook een methode om de segregatie te voorkomen en voorgelegd aan de scholen. Het gebied rondom die school waar de potentiële leerlingen wonen, noemen we het voedingsgebied van de school. Dat hoeft niet per definitie een wijk te zijn; een voedingsgebied kan meerdere wijken omvatten. Om witte vlucht te voorkomen is het een mogelijkheid om alleen kinderen uit het voedingsgebied toe te laten tot een school en een leerlingenstop afkondigen voor kinderen die niet uit het voedingsgebied komen.

Bijzondere scholen vangen vaak witte vlucht op. Uit de enquête blijkt dat de helft van de gevallen deze scholen vindt dat er een leerlingenstop moet komen en dat er met een dubbele wachtlijst gewerkt mag worden voor leerlingen met een leer- of taalachterstand en voor kinderen zonder deze achterstand. Van de openbare scholen is 59 procent deze mening toegedaan.

Middelen om zwarte scholen aantrekkelijker te maken voor witte

ouders zijn voorgelegd aan de respondenten. Uit de enquête blijkt dat zwarte scholen van zowel de openbare als van de bijzondere scholen extra activiteiten en voorzieningen mogen krijgen om zo de concurrentieslag met de witte scholen aan te gaan. Het aantrekkelijk maken van zwarte scholen voor autochtone ouders om zo de witte vlucht te voorkomen, is ook een manier om segregatie tegen te gaan.

De vroeg- en voorschoolse educatie (VVE) is voor peuters met leerachterstand. Vaak is VVE verbonden aan een zwarte basisschool, die vanaf vier jaar het programma voor de peuters continueert. Nadeel van deze combinatie is dat het allochtone kind onvoldoende in contact komt met kinderen zonder leerachterstand. Spelenderwijs leren van leeftijdsgenootjes is dan niet mogelijk. Daarom stelden wij de vraag, of VVE uitgevoerd moet worden op witte scholen. Minder dan 10 procent van de scholen is daarvoor. Voordeel van het verbinden van VVE aan een zwarte school is dat de zwarte school beter bekend is met de methode.

Sommige scholen voeren een gericht stimuleringsbeleid om (bepaalde) ouders hun kind tijdig bij hen in te laten schrijven. Dit betreft vaak witte scholen. Allochtone ouders zijn vervolgens te laat (de school zit 'vol'), waardoor zij alleen nog naar de zwarte school kunnen. Ook bij het ontbreken van gerichte werving kunnen autochtone ouders vanwege hun informatievoorsprong sneller de weg vinden naar de scholen van hun voorkeur. Op de vraag of de scholen van mening zijn dat inschrijving maximaal een jaar van tevoren plaats moet vinden, zijn de meerderheid van de openbare scholen en een groot deel van de bijzondere scholen dat het een goede zaak zou zijn als de inschrijving maximaal een jaar van tevoren begint.

Een van de mogelijkheden te komen tot gemengde scholen is het oprichten van een centraal inschrijfpunt (CIP) waarin alle basisscholen verplicht zijn te participeren. Ouders met een kind dat naar groep 1 van de basisschool gaat, melden zich aan bij zo'n inschrijfpunt, om vervolgens in goed overleg tot een verantwoorde schoolkeuze te komen.

Samen aan de basis

Iedere school werkt met twee wachtlijsten: één voor leerlingen met leer-achterstand of met taal-achterstand en één voor de overige leerlingen. Het grote voordeel van het werken met een CIP is dat mechanismen die uitsluiten worden tegengaan.

Voor het oprichten van een Centraal Inschrijf- en informatiepunt bestaat weinig animo. In de toelichting geven scholen aan, dat men anonimiteit en extra bureaucratie vreest.

De minister van Onderwijs heeft aangekondigd dat schoolbesturen en de gemeenten om de tafel moeten gaan zitten om niet-vrijblijvende afspraken te maken hoe ze samen de segregatie op scholen gaan bestrijden en de integratie gaan bevorderen.

Uit de enquête blijkt dat openbare scholen iets vaker voorstander zijn van het maken van bindende afspraken tussen de gemeenten en de schoolbesturen om tot een betere spreiding van leerlingen te komen dan de bijzondere scholen, hoewel bijna de helft hier wel een goede mogelijkheid in ziet. Orthodoxe scholen voelen hier helemaal niets voor.

Ondanks vele middelen en methodes waar scholen voorstander van zijn om zo een bijdrage te leveren aan het samen naar school laten gaan van kinderen, is de helft van de openbare en bijzondere en maar liefst 40 procent van de orthodoxe scholen van mening dat gemengde scholen vanzelf ontstaan al er gemengde wijken zijn.

Voor een evenwichtige samenleving is dus naast samen scholen ook samen wonen van eminent belang. Het is ook een voorwaarde om iedereen gelijke kansen te geven in de samenleving en de segregatie in het onderwijs te bestrijden.

2.4 Eigen school en omgeving

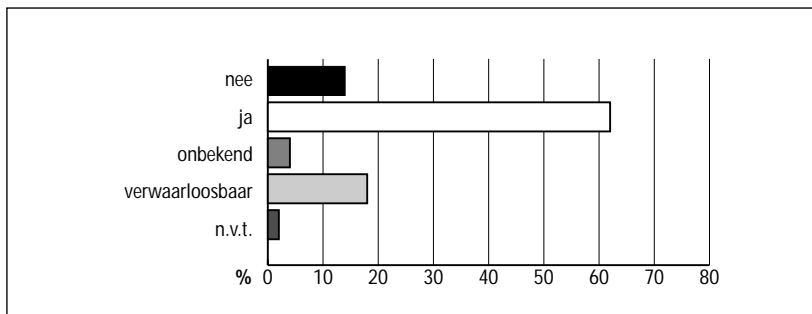
In de derde cluster vragen is ingegaan op de gegevens van de eigen school en de omgeving van de school. Ook zijn er vragen gesteld over de rol en de functie van het gemeentebestuur.

De eerste vraag ging over de samenstelling van de scholen die in hetzelfde voedingsgebied staan. Vaak staan witte en zwarte scholen naast elkaar in dezelfde wijk die dan vaak gemengd is qua bevolking.

Dat bleek ook het geval bij veel scholen die deelnamen aan de enquête.

In 54 procent van de scholen bleek dat in de desbetreffende gemeente 'wittere' of 'zwartere' scholen te staan dan op grond van de samenstelling van leerlingpopulatie van de wijk te verwachten zou zijn. In slechts 11 procent van de ondervraagde scholen was dat niet het geval. 13 procent van de respondenten weet het niet en 19 procent geeft aan dat het verschijnsel verwaarloosbaar is. In 2 procent van de gevallen was deze vraag niet van toepassing omdat er geen gemengde wijk bleek te zijn.

Vraag: In mijn gemeente staan er in hetzelfde voedingsgebied wittere of zwartere scholen dan op grond van de samenstelling van de leerlingpopulatie van de wijk te verwachten is.

Tabel: In de gemeente staan zwartere of wittere scholen dan de samenstelling van het voedingsgebied

Samen aan de basis

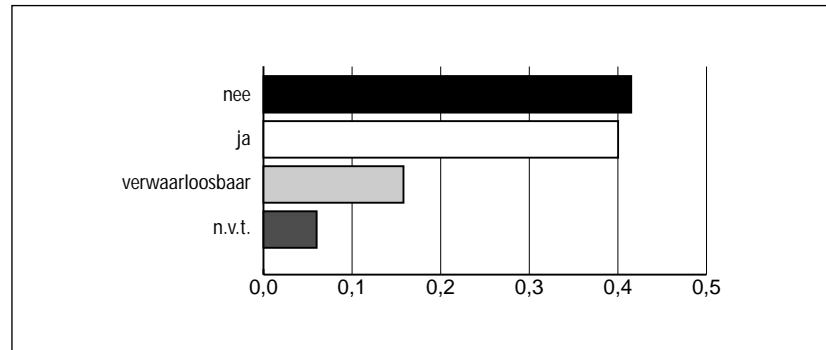
Vraag: Mijn eigen school is witter of zwarter dan op grond van de samenstelling van leerlingpopulatie van de wijk te verwachten is.

Op de vraag of de eigen school van de respondent 'witter' of 'zwarter' is dan op grond van de samenstelling van leerlingpopulatie van de wijk te verwachten is, zegt een even groot deel 'ja' als 'nee'.

Opvallend is wel hoe hoog het percentage ligt. In ruim 40 procent van de gevallen blijkt de school geen afspiegeling van het voedingsgebied te zijn.

40 procent is wel evenredig samengesteld en zijn wel een afspiegeling van de wijk

16 procent noemt het verschil te verwaarlozen en voor 3 procent van de scholen gaat deze vraag niet op.

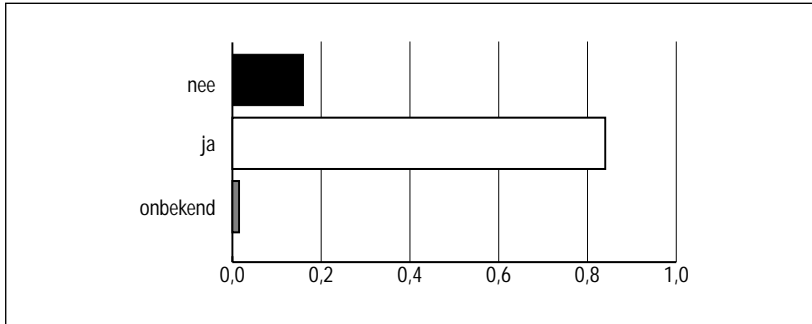

Tabel: Onevenredige samenstelling van de eigen school

Vraag: Er zijn in mijn gemeente basisscholen die leerlingen verliezen door 'witte vlucht'.

Het meest bekende probleem met betrekking tot segregatie is de zogenaamde 'witte vlucht'. Dit proces waarbij autochtone ouders de zwarter wordende scholen ontvluchten, ziet 82 procent van de ondervraagde scholen inmiddels optreden. Ouders brengen hun kind desnoods met de auto naar een verderop gelegen school, met alle problemen rond verkeerschaos van dien. Een deel van de meestal hoger opgeleide allochtone ouders vlucht inmiddels mee. Bij 16 procent van de scholen is dit niet het geval.

Aangenomen wordt dat het proces van witte vlucht vrijwel altijd ontstaat als scholen meer dan 40 procent allochtone leerlingen krijgen.

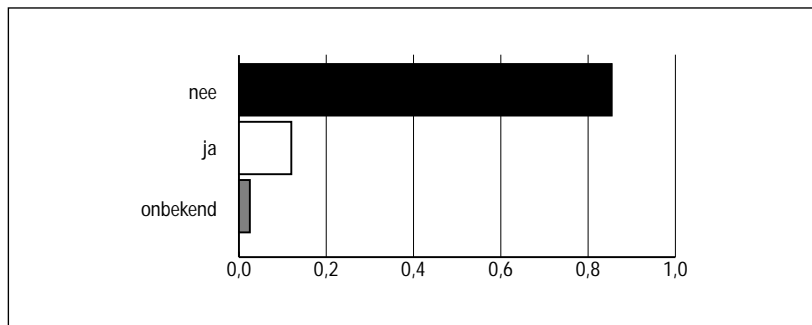

Tabel: Gevolgen witte vlucht

De rol van de overheid in het bestrijden van segregatie is belangrijk. De landelijke politiek heeft daarbij de gemeente als primaire actor aangewezen. De gemeente moet met de schoolbesturen om de tafel gaan zitten om niet-vrijblijvende afspraken te maken om de segregatie aan te pakken.

Een actieve rol van de gemeente zoals in Rotterdam komt echter nog weinig voor. Maar liefst 86 procent van de ondervraagde scholen geeft aan dat de gemeente niets doet om de schoolsegregatie actief te bestrijden en slechts 12 procent geeft aan dat de gemeente wel actief is op dat gebied. 2 procent onthoudt zich van mening.

Vraag: In mijn gemeente wordt de schoolsegregatie actief bestreden

Tabel: Gemeente is actief in bestrijden segregatie

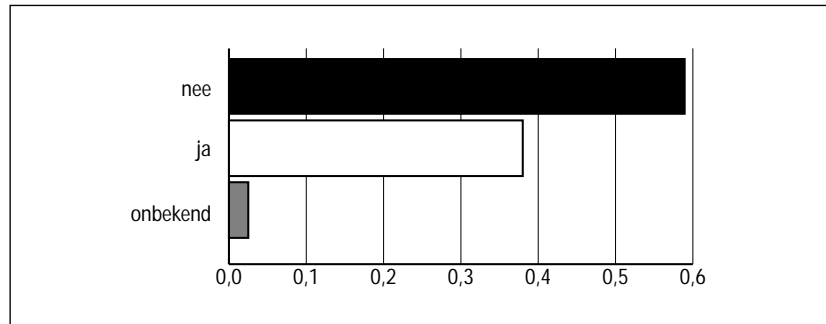

Samen aan de basis

Vraag: In mijn gemeente wordt overlegd over de mogelijkheden om de schoolsegregatie te gaan bestrijden.

Hoewel weinig gemeenten een actieve rol spelen, vindt er wel overleg plaats tussen gemeenten en schoolbesturen over mogelijkheden om de schoolsegregatie te (gaan) bestrijden.

Bijna 40 procent van de ondervraagde scholen geeft aan dat de gemeente overleg voert met de schoolbesturen over de mogelijkheden, maar de meerderheid van de gemeenten doet dat niet. 2 procent weet het niet.

Tabel: Gemeente overlegt met schoolbesturen over segregatie

3. Conclusies

Het basisonderwijs speelt een belangrijke rol in het tegengaan van segregatie tussen allochtone en autochtone Nederlanders. De SP heeft met een enquête onder basisscholen in (middel)grote gemeenten gevraagd of en hoe zij de toenemende segregatie zouden willen bestrijden. Ruim vijfhonderd scholen hebben meegewerkt aan de enquête. Naast feitelijke vragen over hun eigen situatie op school en in de gemeente, is er ook gevraagd middelen en methodes die ingezet kunnen worden om de toenemende segregatie te bestrijden, te beoordelen op bruikbaarheid.

Bijna alle scholen (95 procent) van de openbare en Rooms Katholieke scholen, 90 procent van de Protestants Christelijke scholen) zijn van mening dat in een gemengde wijk de basisschool gemengd hoort te zijn. Het aantal gemengde scholen neemt echter af tegenover een toename van witte en zwarte scholen. Meer dan 80 procent van de respondenten meldt dat er ‘witte vlucht’ in zijn gemeente is. Ruim 55 procent van de scholen geeft aan dat de school geen afspiegeling is van de wijk.

Gemeenten doen weinig tegen deze ontwikkeling. Maar liefst 86 procent van de scholen geeft aan dat de gemeente het witter en zwarter worden van scholen op zijn beloop laat.

Toch willen scholen graag dat de samenstelling gemengd is. 80 procent wil graag, dat autochtone en allochtone kinderen samen naar school gaan. Dat willen niet alleen de openbare scholen, maar ook

Samen aan de basis

80 procent van de PC- en 80 procent van de RK-scholen is ervoor. Alleen de orthodoxe scholen zijn tegen (4 procent).

Het meest opvallende is dat de Protestant Christelijke scholen en de Rooms Katholieke scholen veel verder gaan in het willen bestrijden van de segregatie dan tot nu toe werd aangenomen. 70 procent van de Openbare, PC- en RK-scholen is voor 'ingrijpen'. Ingrijpen is bedreigend voor de autonomie van scholen en toch meent een overgrote meerderheid dat dit nodig is. Het is dan ook opmerkelijk te noemen dat een meerderheid van het bijzonder onderwijs voor het invoeren van een acceptatieplicht is (56 procent). Het is verrassend dat ook nog 20 procent van de orthodoxe scholen voor het invoeren van een algehele acceptatieplicht is.

Over de weg waarlangs scholen gemengd kunnen worden wordt verschillend gedacht.

Naast de al genoemde acceptatieplicht voor het bijzonder onderwijs is er de mogelijkheid van het maken van bindende afspraken tussen gemeenten en scholen. Of artikel 23, dat onder andere regelt dat bijzondere scholen mogen selecteren en openbare niet, daarvoor gemoderniseerd moet worden staat ter discussie. Minister van der Hoeven spreekt in dit verband van 'niet-vrijblijvende afspraken', die binnen artikel 23 gemaakt kunnen worden. Daarbij kan gedacht worden aan het periodiek afstemmen door scholen van de inschrijvingen per school of een centraal inschrijfpunt. Ook een leerlingenstop voor scholen die de 'witte vlucht' opvangen met dubbele wachtlijsten wordt als een mogelijkheid gezien, evenals het afspreken van een vaste datum of leeftijd voor inschrijving. Het koppelen van vroeg- en voorschoolse educatie aan een witte school heeft als voordeel, dat de allochtone leerling goed Nederlands om zich heen hoort, maar als nadeel, dat de witte school minder vertrouwd is met de methode. Extra voorzieningen op zwarte scholen kunnen enerzijds de allochtone kinderen meer ondersteuning en buitenschoolse activiteiten bieden en anderzijds aantrekkelijk zijn voor witte ouders. Gemengde wijken bevorderen het ontstaan van gemengde scholen, maar dat gaat niet altijd vanzelf.

Het is van groot belang om verder te discussiëren met de scholen over wettelijke en praktische mogelijkheden en belemmeringen.

De SP houdt begin 2005 een bijeenkomst met respondenten en deskundigen over lokale maatregelen en gewenste wetgeving.

SP-eerste weg links

Tweede-Kamerfractie, Plein 2, Postbus 20018, 2500 EA 's-Gravenhage

T (070) 318 30 44 F (070) 318 38 03 E kamer@sp.nl I www.sp.nl